

مدیریت ورزشی - پاییز ۱۴۰۰
دوره ۱۳، شماره ۳، ص: ۱۰۱۵ - ۱۰۰۱
تاریخ دریافت: ۹۹ / ۱۲ / ۲۶
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰ / ۰۲ / ۰۴

تأثیر همه‌گیری کووید ۱۹ و عدم حضور تماشاگران بر نتایج تیم‌های پرهوادار فوتبال در لیگ برتر خلیج فارس

عبدالرضا عبودی^{۱*} - محمدحسن عبداله‌هی^۲ - امیدرضا عبودی^۲

۱. دکتری تخصصی مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
۲. استادیار، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
۳. کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر همه‌گیری کووید ۱۹ و عدم حضور تماشاگران بر نتایج تیم‌های پرهوادار فوتبال در لیگ برتر خلیج فارس بود. در این پژوهش نتایج تیم‌های استقلال، پرسپولیس، سپاهان، تراکتور و فولاد خوزستان در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم (با حضور تماشاگران) و نیم‌فصل اول لیگ بیستم (بدون حضور تماشاگران) با استفاده از آزمون تی مقایسه شد. تحلیل یافته‌ها نشان داد که نتایج تیم‌های میزبان بدون حضور تماشاگران تفاوت معناداری با نتایج آنها با حضور تماشاگران در ورزشگاه ندارد. این عدم معناداری در تعداد بردهای خانگی تیم‌های میزبان، تعداد گل‌های زده تیم‌های میزبان و تعداد کارت‌های قرمز داوران به تیم‌های میزبان مشاهده شد. این در حالی است که در تعداد کارت‌های زرد داوران به تیم‌های میزبان تفاوت معنادار بود. هرچند تماشاگران همواره نقش مؤثری در موفقیت تیم‌های میزبان داشته‌اند، اما تقویت توانایی‌های تاکتیکی و تکنیکی بازیکنان و تیم‌ها، کنترل هیجانات و استرس و فشارهای روانی بازیکنان و از همه مهم‌تر آشنایی با جو و محیط مسابقه و عادت کردن بازیکنان به حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها سبب شده است تا تیم‌ها و بازیکنان مهارت لازم به‌منظور کنترل فشار تماشاگران را فرا گیرند و حضور تماشاگران بر نتایج و عملکرد آنها بسیار کم‌رنگ شود.

واژه‌های کلیدی

تماشاگران، فوتبال، کووید ۱۹، لیگ برتر خلیج فارس، مزیت میزبانی.

مقدمه

از اواخر سال ۲۰۱۹ میلادی و به دلیل همه‌گیری ویروس کرونا در جهان، مسابقات و رویدادهای بزرگ ورزشی از جمله بازی‌های المپیک توکیو ۲۰۲۰ به تعویق افتاد. لیگ‌های معتبر فوتبال در دنیا و مسابقات ورزشی رشته‌های مختلف نیز تحت تأثیر این اتفاق قرار گرفتند و با تأخیر و تعلیق در برگزاری مواجه شدند. سرانجام و پس از وقفه‌ای چندماهه و با وضع قوانین و مقررات بهداشتی توسط دولت‌ها و به منظور جلوگیری و کاهش انتشار ویروس کرونا بین افراد جامعه، تصمیم گرفته شد تا مسابقات ورزشی بدون حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها و پشت درهای بسته برگزار شود (۱). این در حالی است که برگزاری مسابقات فوتبال با حضور تماشاگران از ارکان اصلی درآمدزایی باشگاه‌ها و پایداری مالی آنها به‌شمار می‌رود. شایان ذکر است امروزه فوتبال در دنیا یک تجارت محسوب می‌شود و حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در رشد این تجارت دارد. این در حالی است که طی سال‌های اخیر و قبل از شیوع کووید ۱۹، درآمد باشگاه‌های حرفه‌ای فوتبال همواره با رشد سریع همراه بوده است (۲-۴). با همه‌گیری ویروس کرونا و برگزاری رویدادهای ورزشی بدون حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها، ضربه عظیمی به اقتصاد فوتبال وارد شد، به طوری که مسائل مالی و بازاریابی باشگاه‌های حرفه‌ای فوتبال را با تهدید جدی مواجه کرده است (۵). این موضوع از آن حیث حائز اهمیت است که حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها و بهره‌مندی تیم‌ها از آنها و همچنین استفاده از مزیت میزبانی همواره نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت تیم‌ها داشته است (۶). بنابراین حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها علاوه بر کمک به ورزشکاران و تیم‌های ورزشی در ارائه بازی جذاب و هیجان‌انگیز، بلکه می‌تواند نقش مؤثری بر درآمدزایی باشگاه‌ها، جذب حامی، توجه رسانه‌ها و حق پخش بازی‌ها و در نهایت کیفیت رقابت‌های ورزشی داشته باشد (۷، ۸، ۴). بر کسی پوشیده نیست که فوتبال بدون حضور تماشاگران روح و رسالت خود را از دست می‌دهد و عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها جذابیت و کیفیت لازم برای ارائه مسابقه هیجان‌انگیز و پرشور به مخاطبان را کاهش داده است. این ادعا در تحقیقات و مطالعات گذشته مشاهده می‌شود. گفتنی است تحقیقات گذشته نشان‌دهنده اهمیت حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها و بهره‌وری مثبت تیم‌ها از شرایط میزبانی و حضور تماشاگران خودی در ورزشگاه است. در واقع حضور تماشاگران و هواداران تیم‌های میزبان در مسابقات خانگی می‌تواند بر کسب موفقیت تیمی، عملکرد مطلوب بازیکنان و تیم در هر مسابقه، درآمدزایی و سود مالی باشگاه‌ها و اسپانسرها تأثیر مثبت بگذارد (۹). در پاسخ به این پرسش که چرا مزیت خانگی و حضور تماشاگران میزبان بر عملکرد آنها تأثیر می‌گذارد، می‌توان گفت که بازی در خانه

سبب می‌شود تا تیم فوتبال ضعیف‌تر از شانس بیشتری برای پیروزی در برابر تیم قوی‌تر برخوردار باشد، اما با وجود ویروس کرونا و با عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها این شانس از تیم‌های ضعیف گرفته شده و در واقع تعادل رقابتی لیگ‌های فوتبال به هم خورده است. به عبارت دیگر، نه تنها تیم‌های ضعیف از حمایت هواداران خود در ورزشگاه برای کسب نتیجه مطلوب محروم شده‌اند، بلکه عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها از جذابیت مسابقات می‌کاهد و حتی انگیزه هواداران به تماشای تلویزیونی مسابقات نیز کمتر می‌شود (۱۰). برای مثال کوناکا^۱ (۲۰۲۱) در تحقیق خود مزیت بازی‌های خانگی و حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها را قبل از کووید ۱۹ و بعد از آن در بین لیگ‌های معتبر اروپایی بررسی کرد. یافته‌ها و نتایج آنها نشان داد که در چهار لیگ معتبر اروپایی و با وجود شرایط کرونا و برگزاری بازی‌ها بدون حضور تماشاگران از مزیت میزبانی تیم‌ها نسبت به بازی‌های خانگی (در حضور تماشاگران) کاسته شده است، این در حالی است که میزان کاهش بین لیگ‌های مختلف، متفاوت است. برای نمونه در بوندسلیگا آلمان عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها بر نتایج تیم‌های میزبان تأثیر منفی گذاشته است، اما در لیگ برتر انگلستان تفاوت معناداری بین نتایج تیم‌ها قبل و بعد از کرونا مشاهده نشد (۱). همچنین کورنیا و کارون^۲ (۱۹۹۲) به این نتیجه رسیدند که در رقابت‌های ورزشی تیم‌هایی که از مزیت میزبانی و بازی‌های خانگی بهره می‌برند، بیش از ۵۰ درصد شانس برتری دارند (۱۱). ریچارد پولارد^۳ (۲۰۰۸) نیز هشت عامل اصلی از مزیت میزبانی و بازی‌های خانگی را ارائه داده است که یکی از مهم‌ترین عوامل آنها اثر جمعیت است. در واقع حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها بر عملکرد تیم‌های فوتبال تأثیر مثبت می‌گذارد (۱۲). پونزو و اسکوپا^۴ (۲۰۱۸) با بررسی سری آ ایتالیا به این نتیجه رسیدند که استادیوم خانگی و حضور تماشاگران بر نتایج تیم‌ها تأثیر مثبت می‌گذارد (۱۳). در مطالعه بودریکس^۵ و همکاران (۲۰۱۷) در لیگ بسکتبال نیز به نقش مثبت تماشاگران و بازی خانگی در کسب نتیجه اشاره شده است (۱۴). کویامان و راید^۶ و پیترز و وان اورس^۷ و گولر و کرومر^۸ معتقدند که در دهه اخیر اثر جمعیت و حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها و تأثیر بازی خانگی بر کسب نتایج تیم‌ها کاهش یافته است، اما میزان آشنایی با ورزشگاه خانگی تیم

-
1. Konaka
 2. Courneya and Carron
 3. Richard Pollard
 4. Ponzio & Scoppa
 5. Boudreaux, Sanders, Walia
 6. Koyama and Reade
 7. Peeters and van Ours
 8. Goller and Krumer

میزبان می‌تواند بر عملکرد و نتیجه تیم تأثیر مثبت بگذارد (۱۵-۱۷). اگرچه نویل^۱ و همکاران (۲۰۰۲)، بویکو^۲ و همکاران (۲۰۰۷) و محمدکاظمی و همکاران (۲۰۱۴) به این نتیجه رسیدند که حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها و برتری‌های خانگی تیم‌ها بیشتر به دلیل اعمال فشار از طرف تماشاگران بر داور مسابقه بوده است (۱۸-۲۰). این یافته با نتیجه تحقیق جانسون^۳ (۲۰۰۸) مغایرت دارد (۲۱). نتایج مطالعات روچا و همکاران^۴ (۲۰۱۳)، اسکویا^۵ (۲۰۰۸)، دوهمن^۶ (۲۰۰۸)، داوسون و همکاران^۷ (۲۰۰۷)، گاریکانو و همکاران^۸ (۲۰۰۵) و ساتر و همکاران^۹ (۲۰۰۴) نیز نشان داد که داوران فوتبال در سطوح بالای فوتبال برزیل، ایتالیا، اسپانیا و آلمان به صورت نظام‌مند به تیم‌های میزبان متعصب‌اند. به صورت خاص هنگامی که تیم‌های میزبان در نتیجه مسابقه از تیم میهمان عقب باشند، داور سعی می‌کند وقت‌های اضافه بیشتری را لحاظ کند. همچنین این اتفاق زمانی که تیم میزبان برنده مسابقه است، رخ می‌دهد و داور سعی بر اتمام سریع‌تر مسابقه دارد. شایان ذکر است داوران در این مواقع کارت‌های قرمز و زرد کمتری را به تیم‌های میزبان نشان می‌دهند که همگی تحت تأثیر بازی خانگی و حضور تماشاگران در ورزشگاه است (۲۲-۲۷). هواداران همواره بخش اعظمی از موفقیت‌های تیم‌های میزبان را رقم می‌زنند. حضور تماشاگران در بازی‌های خانگی و حمایت آنها از تیم میزبان نه تنها به عملکرد مطلوب بازیکنان کمک می‌کند، بلکه می‌تواند اهرم فشار بر تیم رقیب و تیم داور باشد. از این رو با توجه به عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها به دلیل همه‌گیری ویروس کرونا، تیم‌های پرتعداد از این ابزار و اهرم قوی محروم شده‌اند.

با توجه به نقش تماشاگران در مسابقات فوتبال این پژوهش درصدد است تا نتایج و عملکرد تیم‌های پرهوادار لیگ برتر خلیج فارس در نیم فصل اول لیگ نوزدهم با حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها (قبل از کووید ۱۹) را با نتایج آنها در نیم فصل اول لیگ بیستم و بدون حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها (با همه‌گیری کووید ۱۹) مقایسه کند. در واقع این پژوهش به این مسئله می‌پردازد که در لیگ برتر خلیج فارس آیا نتایج تیم‌های میزبان با حضور تماشاگران و بدون حضور تماشاگران متفاوت بوده است؟

-
1. Nevill, Balmer and Williams
 2. Boyko
 3. Johnston
 4. Rocha, Sanches, Souza and da Silva
 5. Scoppa
 6. Dohmen
 7. Dawson, Dobson, Goddard and Wilson
 8. Garicano, Palacios-Huerta and Prendergast
 9. Sutter and Kocher

روش‌شناسی

این پژوهش براساس هدف کاربردی و براساس نحوه گردآوری داده‌ها توصیفی-مقایسه‌ای است. جامعه و نمونه آماری پژوهش، مسابقات پنج تیم استقلال، پرسپولیس، سپاهان، تراکتور و فولاد در لیگ برتر خلیج فارس در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم (۱۳۹۸-۱۳۹۹) و لیگ بیستم (۱۳۹۹-۱۴۰۰) بود که به‌صورت هدفمند و با توجه به تعداد هواداران و عملکرد مطلوب آنها انتخاب شدند. نتایج و عملکرد تیم‌های فوتبال استقلال، پرسپولیس، سپاهان، تراکتور و فولاد که در چند سال اخیر لیگ برتر خلیج فارس همواره از جمله تیم‌های پرتعداد، قوی و قهرمان بوده‌اند، از طریق سایت‌های ورزشی معتبر ایران از جمله ورزش سه و سایت باشگاه‌های مذکور گردآوری شد. مؤلفه‌هایی که در این پژوهش بررسی شدند عبارت بودند از: تعداد برد خانگی تیم‌ها، تعداد برد خارج از خانه، تعداد تساوی خانگی، تعداد تساوی خارج از خانه، تعداد باخت داخل و خارج از خانه، تعداد گل‌های زده شده در خانه و خارج از خانه، پنالتی‌های مرتکب شده و از دست‌رفته تیم‌ها، کارت‌های زرد و قرمز داخل و خارج از خانه. شایان ذکر است داده‌های گردآوری شده مربوط به ۱۵ بازی هر تیم در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم (۱۳۹۸-۱۳۹۹) بود که این مسابقات با حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها (قبل از همه‌گیری کووید ۱۹) انجام گرفته است. علاوه بر آن داده‌های مربوط به ۱۵ مسابقه تیم‌ها در نیم‌فصل اول لیگ بیستم (۱۳۹۹-۱۴۰۰) نیز که بدون حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها انجام گرفته است، گردآوری شد. شایان ذکر است که داده‌های مربوط به هر دو نیم‌فصل در جدول ۱ قابل مشاهده است. در نهایت و به‌منظور مقایسه مؤلفه‌ها (تعداد برد خانگی، گل‌های زده در خانه، کارت‌های زرد و قرمز دریافت‌شده) در دو حالت بدون حضور تماشاگران در ورزشگاه و با حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها، با توجه به نرمال بودن داده‌ها از آزمون تی مستقل در سطح معناداری ۰/۰۵ استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۱ یافته‌های مربوط به نتایج و عملکرد تیم‌های فوتبال استقلال، پرسپولیس، تراکتور، سپاهان و فولاد خوزستان آورده شده است. این اطلاعات مربوط به ۱۵ مسابقه هر تیم در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم و ۱۵ مسابقه تیم‌ها در نیم‌فصل اول لیگ بیستم است. با توجه به اهمیت حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها و استفاده از مزیت میزبانی تیم‌ها در کسب نتایج مطلوب، در ادامه به مقایسه و توصیف یافته‌ها پرداخته خواهد شد.

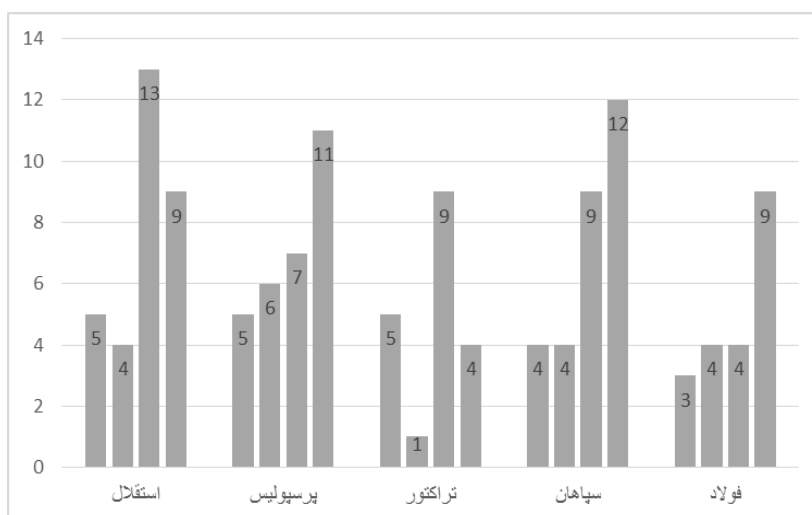
جدول ۱. نتایج و عملکرد تیم‌های پرهوادار لیگ برتر خلیج فارس در نیم فصل اول لیگ نوزدهم (با

حضور تماشاگران) و نیم فصل اول لیگ بیستم (بدون حضور تماشاگران)

مؤلفه	نیم فصل اول	استقلال	پرسپولیس	تراکتور	سپاهان	فولاد
تعداد بردهای خانگی	لیگ نوزدهم	۵	۵	۵	۴	۳
	لیگ بیستم	۴	۶	۱	۴	۴
تعداد بردهای خارج از خانه	لیگ نوزدهم	۳	۵	۳	۳	۳
	لیگ بیستم	۳	۲	۵	۴	۱
تعداد تساوی های خانگی	لیگ نوزدهم	۱	۱	۱	۳	۲
	لیگ بیستم	۲	۲	۳	۲	۳
تعداد تساوی های خارج از خانه	لیگ نوزدهم	۴	۰	۲	۴	۳
	لیگ بیستم	۳	۴	۱	۲	۵
تعداد باخت های خانگی	لیگ نوزدهم	۱	۲	۱	۰	۲
	لیگ بیستم	۱	۰	۴	۱	۰
تعداد باخت های خارج از خانه	لیگ نوزدهم	۱	۲	۳	۱	۲
	لیگ بیستم	۲	۱	۱	۲	۲
تعداد گل های زده در خانه	لیگ نوزدهم	۱۳	۷	۹	۹	۴
	لیگ بیستم	۹	۱۱	۴	۱۲	۹
تعداد گل های زده خارج از خانه	لیگ نوزدهم	۱۹	۱۲	۹	۱۳	۶
	لیگ بیستم	۹	۱۰	۱۰	۱۳	۷
مجموع گل های زده	لیگ نوزدهم	۳۲	۱۹	۱۸	۲۲	۱۰
	لیگ بیستم	۱۸	۲۱	۱۴	۲۵	۱۶
مجموع پنالتی های مرتکب شده	لیگ نوزدهم	۰	۰	۱	۱	۲
	لیگ بیستم	۱	۲	۱	۴	۱
مجموع پنالتی های هدر رفته	لیگ نوزدهم	۱	۱	۰	۰	۰
	لیگ بیستم	۲	۱	۰	۰	۱
کارت های زرد داخل خانه	لیگ نوزدهم	۱۴	۱۴	۱۱	۱۴	۱۴
	لیگ بیستم	۱۶	۸	۲۰	۱۱	۲۰
کارت های زرد خارج از خانه	لیگ نوزدهم	۱۱	۱۱	۲۰	۲۰	۱۵
	لیگ بیستم	۱۴	۱۰	۱۸	۱۹	۱۷
کارت های قرمز داخل خانه	لیگ نوزدهم	۱	۲	۰	۰	۰
	لیگ بیستم	۰	۱	۰	۱	۱
کارت های قرمز خارج از خانه	لیگ نوزدهم	۲	۱	۰	۲	۱
	لیگ بیستم	۰	۱	۱	۰	۰

نمودار ۱ اطلاعات توصیفی تیم‌های فوتبال استقلال، پرسپولیس، سپاهان، تراکتور و فولاد را براساس تعداد برد خانگی و تعداد گل‌های زده در خانه نشان می‌دهد. دو فاکتور مذکور برای تیم‌ها در مسابقات

نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم (با حضور تماشاگران) و مسابقات نیم‌فصل اول لیگ بیستم (بدون حضور تماشاگران) در نظر گرفته شده است. تیم فوتبال استقلال در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم و در حضور تماشاگران موفق به کسب ۵ برد خانگی و زدن ۱۳ گل شده است. این در حالی است که در نیم‌فصل اول لیگ بیستم (بدون حضور تماشاگران) موفق به ۴ برد خانگی و زدن ۹ گل شده است. این آمار برای تیم فوتبال پرسپولیس نیز متفاوت بوده است. این تیم در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم موفق به کسب ۵ برد خانگی و زدن ۷ گل شده است، در حالی که در نیم‌فصل اول لیگ بیستم موفق به کسب ۶ برد خانگی و زدن ۱۱ گل شده است. تیم فوتبال تراکتور در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم موفق به کسب ۵ برد خانگی و زدن ۹ گل شده و در نیم‌فصل اول لیگ بیستم فقط موفق به کسب ۱ برد خانگی و زدن ۴ گل شده است. تیم فوتبال سپاهان در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم و نیم‌فصل اول لیگ بیستم به صورت مشابه موفق به کسب ۴ برد خانگی شده، در حالی که در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم موفق به زدن ۹ گل شده است، اما در نیم‌فصل اول لیگ بیستم ۱۲ گل زده ثبت کرده است. در نهایت تیم فوتبال فولاد خوزستان در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم موفق به کسب ۳ برد خانگی و زدن ۴ گل شده، در حالی که در نیم‌فصل اول لیگ بیستم موفق به کسب ۴ برد خانگی و زدن ۹ گل شده است.

نمودار ۱. مقایسه تعداد برد خانگی و تعداد گل‌های خانگی تیم‌ها در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم و نیم‌فصل اول لیگ بیستم

در نمودار ۱ برای هر تیم ۴ ستون عمودی رسم شده است. ستون‌ها به ترتیب از سمت چپ نشان‌دهنده تعداد برد خانگی تیم در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم، تعداد برد خانگی در نیم‌فصل اول لیگ

بیستم، تعداد گل‌های زده در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم و در نهایت تعداد گل‌های زده در نیم‌فصل اول لیگ بیستم است.

علاوه بر اطلاعات توصیفی مذکور از آزمون تی مستقل برای مقایسه کلی نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم و نیم‌فصل اول لیگ بیستم استفاده شد. تحلیل یافته‌های استنباطی نشان داد که تفاوت معناداری بین مؤلفه‌ها در لیگ‌های نوزدهم و بیستم وجود ندارد؛ به این صورت که این مقدار برای بردهای خانگی تیم‌ها در لیگ نوزدهم در مقایسه با لیگ بیستم ($t(8)=0/671, P=0/522$) به دست آمد. همچنین در گل‌های زده شده تیم‌ها در بازی‌های خانگی تفاوت معناداری بین لیگ‌های نوزدهم و بیستم مشاهده نشد ($t(8)=0/298, P=0/813$) در نهایت در کارت‌های قرمز داوران به تیم‌ها در بازی‌های خانگی با مقدار ($t(8)=0/000, P=0/222$) تفاوت معناداری مشاهده نشد. اما در تعداد کارت‌های زرد داوران به تیم‌های میزبان ($t(8)=0/645, P=0/011$) تفاوت معنادار بود. به این منظور نتایج آزمون تی مستقل در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. مقایسه نتایج و عملکرد تیم‌های پرهوادار لیگ برتر خلیج فارس در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم (با حضور تماشاگران) و نیم‌فصل اول لیگ بیستم (بدون حضور تماشاگران) در بازی‌های خانگی

مؤلفه	اختلاف میانگین	اختلاف انحراف معیار	Df	t	p-value*
برد	۰/۶	۰/۸۹۴	۸	۰/۶۷۱	۰/۵۲۲
گل زده	۰/۶	۰/۲۰۴	۸	۰/۲۹۸	۰/۸۱۳
کارت زرد	۱/۶	۴/۰۴۳	۸	۰/۶۴۵	۰/۰۱۱
کارت قرمز	۰/۰۰۰	۰/۳۴۷	۸	۰/۰۰۰	۰/۲۲۲

*آزمون تی مستقل

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر همه‌گیری کووید ۱۹ و عدم حضور تماشاگران بر نتایج تیم‌های پرهوادار فوتبال در لیگ برتر خلیج فارس بود. در این پژوهش نتایج تیم‌های استقلال، پرسپولیس، سپاهان، تراکتور و فولاد خوزستان در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم قبل از کووید ۱۹ (با حضور تماشاگران) و نیم‌فصل اول لیگ بیستم در زمان همه‌گیری کرونا (بدون حضور تماشاگران) مقایسه شد. تحلیل یافته‌ها نشان داد که تیم فوتبال استقلال در لیگ نوزدهم و در حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها ۷۲ درصد از بازی‌های خانگی خود را پیروز شده، در صورتی که در لیگ بیستم و بدون حضور تماشاگران فقط ۵۷ درصد از

مسابقات خانگی خود را با برد پشت سر گذاشته است. اما برای تیم فوتبال پرسپولیس این عملکرد متفاوت بوده، به طوری که تعداد بردهای خانگی آنها در حضور تماشاگران در لیگ نوزدهم ۶۲ درصد و در لیگ بیستم ۷۵ درصد بوده است. برای تیم فوتبال تراکتور نیز این مؤلفه کاملاً متفاوت بود، به طوری که تعداد بردهای خانگی آنها در لیگ نوزدهم ۷۲ درصد و در لیگ بیستم فقط ۱۳ درصد به دست آمده است. تیم‌های فوتبال سپاهان و فولاد خوزستان نیز به ترتیب در لیگ نوزدهم ۴۲ و ۵۷ درصد از بازی‌های خانگی خود را با پیروزی پشت سر گذاشته و در لیگ بیستم نیز این مؤلفه برای هر دو تیم ۵۷ درصد بوده است. شایان ذکر است که یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار هنگام حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها تعداد کارت‌های زرد و قرمز داوران به تیم‌های میزبان است. در واقع داوران می‌توانند تحت تأثیر تیم میزبان قرار گیرند و در حضور تماشاگران به بازیکنان ارفاق کنند. یافته‌های این مؤلفه نشان داد که در لیگ نوزدهم داوران در بازی‌های خانگی به بازیکنان استقلال ۱۴ کارت زرد نشان داده و بازیکنان استقلال فقط یک بار از داوران کارت قرمز دریافت کرده‌اند. در لیگ بیستم نیز تعداد کارت‌های زرد داوران به بازیکنان استقلال ۱۶ بوده و بازیکنان استقلال در بازی‌های خانگی کارت قرمز دریافت نکرده‌اند. برای تیم فوتبال پرسپولیس در این مؤلفه نیز در لیگ نوزدهم ۱۴ کارت زرد و ۲ کارت قرمز ثبت شده است. این در حالی است که در لیگ بیستم هر دو مورد کاهش یافته، به طوری که تعداد کارت داوران به بازیکنان پرسپولیس ۸ کارت زرد و یک کارت قرمز بوده است. تیم‌های سپاهان و فولاد در دریافت کارت زرد از داوران در بازی‌های خانگی وضعیتی مشابه داشته و هر دو تیم ۱۴ کارت زرد در نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم از داوران دریافت کرده‌اند. این در حالی است که در لیگ بیستم تعداد کارت‌های زرد دریافتی تیم سپاهان ۱۱ و تیم فوتبال فولاد خوزستان ۲۰ کارت زرد بوده است. شایان ذکر است که هر دو تیم در لیگ نوزدهم و بیستم در تعداد کارت قرمز وضعیتی مشابه داشته‌اند، به طوری که در لیگ نوزدهم کارت قرمز دریافت نکرده و در لیگ بیستم هر کدام یک کارت قرمز از داوران دریافت کرده‌اند. تیم فوتبال تراکتور نیز بدون دریافت کارت قرمز در بازی‌های خانگی لیگ‌های نوزدهم و بیستم آمار ۱۱ کارت زرد در لیگ نوزدهم و ۲۰ کارت زرد در لیگ بیستم را ثبت کرده است.

علاوه بر دو مؤلفه تأثیرگذار در بازی‌های خانگی می‌توان به گل‌های زده تیم‌های میزبان اشاره کرد. این آمار می‌تواند در حضور تماشاگران و بدون حضور آنها دستخوش تغییر شود. تحلیل یافته‌ها نشان داد که در لیگ نوزدهم و در بازی‌های خانگی، استقلال توانسته ۱۳ گل به ثمر برساند و این آمار در لیگ بیستم به ۹ گل تقلیل یافته است. برای تراکتور نیز این آمار کاهش یافته، به طوری که در لیگ نوزدهم ۹

گل به ثمر رسانده و در لیگ بیستم فقط ۴ گل برای این تیم ثبت شده است. اما پرسپولیس، سپاهان و فولاد در لیگ بیستم نسبت به لیگ نوزدهم افزایش تعداد گل‌های زده در خانه را ثبت کرده‌اند به طوری که تیم فوتبال پرسپولیس در لیگ نوزدهم تعداد ۷ گل در بازی‌های خانگی به ثمر رسانده و در لیگ بیستم تعداد گل‌ها به ۱۱ افزایش پیدا کرده است. فولاد خوزستان نیز از تعداد ۴ گل در لیگ نوزدهم به ۹ گل زده در لیگ بیستم دست یافته و سپاهان در لیگ نوزدهم ۹ گل زده خانگی و در لیگ بیستم ۱۲ گل را به ثمر رسانده است. به صورت کلی نتایج تیم‌های میزبان بدون حضور تماشاگران در مقایسه با نتایج آنها در حضور تماشاگران تفاوت معناداری نداشته است.

با گسترش کووید ۱۹ در جهان، رویدادهای ورزشی که امکان به تعویق افتادن آنها بود، با تأخیر برگزار شده و بسیاری از رویدادهای ورزشی نیز به سال بعد یا زمان دیگری موکول شدند. از مهم‌ترین رویدادهای به تعویق افتاده می‌توان به بازی‌های المپیک تابستانی ۲۰۲۰ توکیو و مسابقات فوتبال جام ملت‌های اروپا اشاره کرد. عدم برگزاری رویدادها و مسابقات ورزشی در دنیا و از سرگیری مسابقات بدون حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها ضرر و زیان‌های مالی فراوانی را به اسپانسرها، دولت‌ها، جامعه و باشگاه‌های فوتبال وارد کرده است (۲۸، ۵). هرچند منبع درآمد بسیاری از تیم‌های فوتبال در جهان و ایران از طریق بلیت‌فروشی مسابقات فوتبال تأمین می‌شود و انجام مسابقات در ورزشگاه‌های خالی از تماشاگر به ضررهای مالی اساسی به باشگاه‌های متوسط منجر شده، اما به اعتقاد محمدکاظمی و همکاران (۲۰۲۰)، یکی از منابع درآمدزایی باشگاه‌های فوتبال در ایران از طریق ارسال پیامک‌های هواداری است که نه تنها در دوران کرونا اطلاع‌رسانی و درآمدزایی از طریق پیامک‌های هواداری کاسته نشده، بلکه افزایش چشمگیری نیز داشته است. بنابراین می‌توان گفت بخش اعظمی از درآمدهای باشگاه‌ها و اسپانسرها از این طریق جبران شده است (۲۹).

علاوه بر ضرر و زیان‌های مالی فوتبال به دلیل نبود تماشاگران در ورزشگاه و آثار منفی کرونا باید به این نکته اشاره کرد که فوتبال بدون حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها جذابیت‌های لازم خود را تا حدودی از دست داده و از همه مهم‌تر همه‌گیری ویروس کرونا سبب شده است تا تیم‌های فوتبال از اهرم فشار و یار دوازدهم خود که همان تماشاگران هستند، محروم شوند. این ادعا را می‌توان در نتایج و عملکرد تیم‌های فوتبال در بالاترین سطح جهان بررسی کرد، به طوری که به مرور و طی یک سال گذشته تأثیر مزیت میزبانی و به خصوص عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها بر نتایج تیم میزبان به شدت کاهش پیدا کرده و به حالت عادی و طبیعی برای بازیکنان تبدیل شده است. در تحقیقات متعدد نیز به صراحت به نقش مؤثر تماشاگران در بازی‌های خانگی بر موفقیت و پیروزی تیم‌ها اشاره شده است. اما در این پژوهش

مشخص شد که برگزاری مسابقات لیگ برتر خلیج‌فارس در حضور تماشاگران و بدون حضور آنها تفاوت معناداری بر تعداد برد تیم‌ها و گل‌های زده در خانه ندارد. این یافته با نتایج تحقیق پترسون و همکاران (۲۰۱۰)، جیمز رید و همکاران (۲۰۲۰)، کوناکا (۲۰۲۱)، کویامان و راید (۲۰۰۹)، پیترز و وان اورس (۲۰۲۰) و گولر و کرومر (۲۰۲۰) همخوانی دارد. در واقع آنها معتقدند در دهه اخیر اثر جمعیت و حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها و تأثیر بازی خانگی بر کسب نتایج تیم‌ها کاهش یافته است. به بیان دیگر، در ورزش‌های تیمی مثل فوتبال، مزیت خانگی و میزبان بودن تأثیر چندانی بر موفقیت و کسب برتری تیم‌های میزبان ندارد. شاید بتوان دلیل کاهش تأثیر مزیت میزبانی و عدم حضور تماشاگران در برتری و عملکرد مطلوب تیم‌های میزبان را در افزایش تعداد تعویضی تیم‌های فوتبال از سه نفر به پنج نفر دانست، هرچند این تغییر در قوانین فوتبال موافقان و مخالفان خاص خود را داشته، اما به نقل از نشریه مارکا اسپانیا افزایش تعویضی‌ها بر عملکرد و نتایج بسیاری از تیم‌ها تأثیر مثبت گذاشته است. همچنین تقویت و کنترل عوامل روانی (استرس، اضطراب رقابتی و هیجان) بازیکنان و مربیان سبب شده تا تأثیر عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها کمتر به چشم آید. در نهایت کسب تجربه و عادت کردن بازیکنان به محیط مسابقه کمک کرده تا بازیکنان به شرایط حاکم بر ورزشگاه مسلط شوند و با تمرکز بیشتر به اجرای مهارت پرداخته و با کنترل بیشتری به رقابت با حریفان بپردازند.

در این پژوهش مشخص شد که عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌های فوتبال سبب شده است تا داوران تعداد کارت‌های زرد بیشتری را به تیم‌های میزبان نشان دهند که این اتفاق به دلیل کاهش فشار تماشاگران بر داوران بوده است. این در حالی است که در لیگ نوزدهم و در حضور تماشاگران این اتفاق کمتر رخ داده و داوران کارت‌های کمتری را به بازیکنان تیم میزبان نشان داده‌اند. از طرفی اعتقاد بر این است که داوران به بازیکنان میهمان و در حضور تماشاگران راحت‌تر کارت می‌دهند. این یافته با نتایج تحقیق جیمز رید و همکاران (۲۰۲۰) همخوانی دارد. در خصوص این یافته می‌توان گفت در بسیاری از مسابقات فوتبال داخلی و خارجی مشاهده شده است که داوران برای کنترل و در دست گرفتن شرایط مسابقه و همچنین تسلط کافی بر قضاوت بی‌نقص خود در طول مسابقه فوتبال بازیکنان خاطی تیم‌های میزبان و میهمان را با کارت‌های زرد و قرمز جریمه می‌کنند. داوران برای این اقدام خود ادعا می‌کنند که بازیکنان، مربیان و تماشاگران در طول مسابقه و در بسیاری از صحنه‌ها بدون دلیل به تصمیم و سوت‌های داور اعتراض می‌کنند تا از این طریق بتوانند تمرکز داور را بر هم بزنند و تصمیمات داور را به نفع خود

تغییر دهند. بنابراین داوران از اخطار و کارت‌های زرد و قرمز خود به‌عنوان ابزاری برای کنترل بازیکنان و تیم‌ها استفاده می‌کنند.

با اینکه ریچارد پولارد (۲۰۰۸)، محمد کاظمی و همکاران (۲۰۱۴) و پونزو و اسکوپا (۲۰۱۸) و بودریکس و همکاران (۲۰۱۷) به این نتیجه رسیدند که حضور تماشاگران و مزیت میزبانی تأثیر بسزایی بر موفقیت و پیروزی تیم‌های فوتبال دارد و عدم حضور تماشاگران بر نتایج تیم‌های میزبان تأثیر منفی می‌گذارد، اما یافته‌های این پژوهش نشان داد که عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها در لیگ برتر خلیج فارس بر تعداد بردهای تیم میزبان و تعداد گل‌های خانگی آنها تأثیر معناداری نگذاشته است. شاید بتوان یکی از دلایل اصلی این اتفاق را آشنایی بیشتر تیم‌ها و بازیکنان و عادت کردن آنها به رقابت در ورزشگاه‌ها با حضور تماشاگران دانست. در واقع بازیکنان فوتبال به حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها عادت کرده‌اند، به همین دلیل بدون حضور تماشاگران نیز نتایج تیم‌ها تغییر چشمگیری نداشته است. به بیان دیگر، زمانی که تماشاگران در ورزشگاه حضور دارند، بازیکنان این مهارت را پیدا کرده‌اند که فشار حضور آنها را به‌نحوی مدیریت کنند که بر نتایج و عملکرد بازیکنان و تیم‌ها تأثیرگذار نباشد.

در نهایت می‌توان گفت هرچند ویروس کرونا سبب بروز وقفه در برگزاری منظم رقابت‌های فوتبال در جهان شده و حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها را محدود کرده است، اما به تیم‌هایی که هواداران کمتری دارند، کمک می‌کند تا در مقابل تیم‌های پرهوادار از شرایط یکسان و برابری برخوردار شوند. برای مثال در لیگ برتر خلیج فارس تیم فوتبال تراکتور هواداران پرشوری دارد که در بیشتر بازی‌های خانگی تماشاگران زیادی را به ورزشگاه می‌کشاند، اما بررسی عملکرد تیم فوتبال تراکتور در این پژوهش نشان داد که این تیم در بازی‌های خانگی که بدون حضور تماشاگران برگزار شده، نتایج ضعیفی گرفته است؛ هرچند نمی‌توان از سایر عوامل از جمله کیفیت فنی و روحی- روانی بازیکنان و کادر فنی نیم‌فصل اول لیگ نوزدهم و نیم‌فصل اول لیگ بیستم غافل شد، اما بی‌شک عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه بر عملکرد این تیم تأثیر منفی گذاشته و سبب شده است تا تیم‌های میهمان با آسودگی خاطر بیشتری وارد میدان مسابقه با این تیم شوند.

در شرایط کنونی، عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها فشارهای روانی کمتری را به داوران و بازیکنان و مربیان وارد کرده است. به‌عبارت دیگر، در مواقعی که تیم‌ها نتایج ضعیفی را کسب می‌کنند یا در جدول مسابقات جایگاه مطلوبی ندارند، از عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه و فشار اعتراض آنها مصون مانده‌اند. این در حالیست که در صورت حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها قطعاً داورانی که در طول مسابقه

مرتکب اشتباهات فاحش می‌شدند و همچنین بازیکنان به دلیل عملکرد ضعیف در طول مسابقه و در نهایت مربیان به دلیل کسب نتایج و عملکرد ضعیف می‌توانستند تحت فشار و اعتراض مستقیم تماشاگران قرار گیرند. از طرفی مطابق تحقیقات انجام‌گرفته عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌ها تعصبات داوران نسبت به تیم میزبان را کمتر کرده است. این عامل نیز می‌تواند بر عملکرد تیم‌های فوتبال لیگ برتر خلیج‌فارس تأثیرگذار باشد. در واقع به دلیل نبود کمک‌داور ویدئویی در لیگ برتر خلیج‌فارس نسبت به لیگ‌های حرفه‌ای در دنیا اشتباهات دآوری همواره به معضلی اساسی برای تیم‌ها و داوران تبدیل شده است. بنابراین لازم است علاوه بر بررسی نقش داوران در کسب نتایج تیم‌ها به عوامل مؤثر بر عملکرد بازیکنان و تیم‌های فوتبال نیز پرداخته شود. در واقع در شرایط همه‌گیری کرونا لازم است تأثیرات مثبت و منفی کووید ۱۹ و عدم حضور تماشاگران در ورزشگاه‌های فوتبال بیشتر بررسی شود.

منابع و مآخذ

1. Konaka, E. (2021). 'Home advantage of European major football leagues under COVID-19 pandemic'. arXiv preprint arXiv:2101.00457.
2. Mohammad Kazemi, R. (2015). 'Sports Marketing and Social Media; Book'. A Handbook for Researching Social Media Integration in Strategic Marketing, pp. 340-370; Publisher: IGI Global.
3. Rohde, M.; Breuer, C. (2016). 'Europe's Elite Football: Financial Growth, Sporting Success, Transfer Investment, and Private Majority Investors'. *Int. J. Financ. Stud.* 12.
4. Herold, Elisa. Boronczyk, Felix. Breuer, Christoph. (2021). 'Professional Clubs as Platforms in Multi-Sided Markets in Times of COVID-19: The Role of Spectators and Atmosphere in Live Football'. *Sustainability* 2021, 13, 2312. <https://doi.org/10.3390/su13042312>.
5. Reade, J. J., & Singleton, C. (2020). 'Demand for public events in the COVID-19 pandemic: a case study of European football'. *European Sport Management Quarterly*, 1-15.
6. Marek, P., & Vávra, F. (2020). 'Comparison of home advantage in European football leagues'. *Risks*, 8(3), 87.
7. Estiri, M., Mohammadkazemi, R., & Jahed, M. (2010). 'Promotion in Iran's Football Pro-League: important but weak!' *International Journal of Applied Sports Sciences (IJASS)*, 22(1), 59-79.
8. Dantes, F.; Borges, A.; Silva, R. (2020). 'Impact of UEFA Champions League and UEFA Europa League on Financial Sustainability—Case Study of Two Small Football Portuguese Teams'. *Sustainability*, 12, 9213, doi: 10.3390/su12219213.

9. Eshghi, K., Kazemi, R. M., Aghazadeh, H., & Hedayatnia, A. (2013). 'Evaluating Sport Sponsorship Model among Soccer Fans in Iran'. *Business and Management Research*, 2(2), 37-51.
10. Forrest, D.; Beaumont, J.; Goddard, J.; Simmons, R. (2005). "Home Advantage and the Debate about Competitive Balance in Professional Sports Leagues". *Journal of Sports Sciences*, 23(4), 439-45. <https://doi.org/10.1080/02640410400021641>.
11. Courneya, K., Carron, A. (1992). 'the home advantage in sport competitions: A literature review'. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 14:13-27.
12. Richard Pollard. (2008). 'Home advantage in football: A current review of an unsolved puzzle'. *The Open Sports Sciences Journal*, 1:12-14.
13. Ponzio, M., & Scoppa, V. (2018). 'Does the home advantage depend on crowd support? Evidence from same-stadium derbies'. *Journal of Sports Economics*, 19(4), 562-582.
14. Boudreaux, C. J., Sanders, S. D., & Walia, B. (2017). 'A natural experiment to determine the crowd effect upon home court advantage'. *Journal of Sports Economics*, 18(7), 737-749.
15. Koyama, M., & Reade, J. J. (2009). 'Playing like the home team: An economic investigation into home advantage in football'. *International Journal of Sport Finance*, 4(1), 16-41.
16. Peeters, T., & van Ours, J. C. (2021). 'Seasonal Home Advantage in English Professional Football; 1974-2018'. *De Economist*, 169(1), 107-126.
17. Goller, D., & Krumer, A. (2020). 'Let's meet as usual: Do games played on non-frequent days differ? Evidence from top European soccer leagues'. *European journal of operational research*, 286(2), 740-754.
18. Nevill, A. M., Balmer, N. J., & Williams, A. M. (2002). 'The influence of crowd noise and experience upon refereeing decisions in football'. *Psychology of Sport and Exercise*, 3(4), 261-272.
19. Boyko, R. H., Boyko, A. R., & Boyko, M. G. (2007). 'Referee bias contributes to home advantage in English Premiership football'. *Journal of sports sciences*, 25(11), 1185-1194.
20. MohammadKazemi, R., Taherkhani, F., Soleymani, H., & Darvishi, M. (2014). 'Football refereeing: Identifying innovative methods'. *Management Science Letters*, 4(8), 1707-1714.
21. Johnston, R. (2008). 'On referee bias, crowd size, and home advantage in the English soccer Premiership'. *Journal of Sports Sciences*, 26(6), 563-568.
22. Rocha, B., Sanches, F., Souza, I., & Carlos Domingos da Silva, J. (2013). 'Does monitoring affect corruption? Career concerns and home bias in football refereeing'. *Applied Economics Letters*, 20(8), 728-731.
23. Scoppa, V. (2008). 'Are subjective evaluations biased by social factors or connections? An econometric analysis of soccer referee decisions'. *Empirical Economics*, 35(1), 123-140.
24. Dohmen, T. J. (2008). 'Do professionals choke under pressure?' *Journal of economic behavior & organization*, 65(3-4), 636-653.
25. Dawson, P., Dobson, S., Goddard, J., & Wilson, J. (2007). 'Are football referees really biased and inconsistent? Evidence on the incidence of disciplinary sanction in the English

-
- Premier League'. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)*, 170(1), 231-250.
26. Garicano, L., Palacios-Huerta, I., & Prendergast, C. (2005). 'Favoritism under social pressure'. *Review of Economics and Statistics*, 87(2), 208-216.
27. Sutter, M., & Kocher, M. G. (2004). 'Favoritism of agents—the case of referees' home bias'. *Journal of Economic Psychology*, 25(4), 461-469.
28. Szymanski, S. (2020). "Covid-19 and Football Club Insolvency". Mimeo.
29. Mohammadkazemi, R., Kardar, S., & Pouriz, M. (2020). 'The Effect of Use of Text Messaging on Soccer Fans' Behavior (The Case of Iranian Professional League-Persian Gulf League)'. *Association of Marketing, Theory & Practice Conference 2020*.
30. Pettersson-Lidbom, P.; Priks, M. (2010). "Behavior under Social Pressure: Empty Italian Stadiums and Referee Bias". *Economics Letters*, 108(2), 212-14. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2010.04.023>.

The effect of The Covid 19 pandemic and the absence of spectators on the results of popular football teams in the Persian Gulf Premier League

Abdolreza Oboudi*¹ - Mohammad Hassan Abdollahi² - Omidreza Oboudi³

1.Ph.D. Of sport management, Faculty of physical education and sport sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran2. Assistant Professor, Faculty of Education and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran3. M.A., Faculty of Education and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran

(Received: 16/03/2021;Accept: 24/04/2021)

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effect of the Covid 19 pandemic and the absence of spectators on the results of popular football teams in the Persian Gulf Premier League. The results of Esteghlal, Perspolis, Sepahan, Tractor, Foolad FC clubs at the first round robin stage of nineteenth season (with spectators) were compared with their results at the first round robin stage of twenty season (without spectators) using a t-test. The analysis of the findings showed that the results of the host teams without spectators were not significantly different from the match with presence of spectators at the stadiums. This lack of significance was observed in the number of home wins, the number of host teams' goals scored, and the number of red cards shown to the host teams. However, there was a significant difference in the number of yellow card shown to the host teams. Although spectators always play an important role in the success of the host teams, strengthening the tactical and technical abilities of players and teams, managing the emotions and stress of players, and above all knowing the atmosphere and competitive environment and getting players used to spectators' presence at the stadiums have caused the teams and players to acquire the necessary skills to control spectator pressure. Therefore, the effect of spectator presence on the results and performance of teams has been greatly diminished.

Keywords

Spectators, Football, Covid 19, Persian Gulf Premier League, Home Advantage.

* Corresponding Author: Email: a.oboudi72@yahoo.com;Tel:+98935464986